

FELELŐSSÉG POTENCIÁLIS KÁROKOZÁSÉRT: GONDOLATOK AZ ALTERNATÍV OKOZATOSSÁGRÓL

BORONKAY Miklós*

A kártérítési jog egyik sokat vitatott kérdése, hogy felelős lehet-e valaki pusztán potenciális – nem bizonyított – károkozásért. A kártérítési felelősséghez főszabályként minden európai jogrendszer megkívánja, hogy a károsult bizonyítsa: a károkozó magatartása (vagy a felelősségét megalapozó más körülmény) és a károsult kára között okozati összefüggés áll fenn.¹ Ehhez annak bizonyítása szükséges, hogy a károkozó magatartás (vagy egyéb felelősségalapító körülmény) hiányában a kár nem következett volna be. Kivételes esetekben azonban számos jogrendszer eltekint a fenti alapvető követelménytől, és megállapítja kárfelelősséget akkor is, ha az okozati összefüggés nem bizonyított, hanem annak fennállta pusztán lehetséges.

A magyar jogban a potenciális károkozásért való kárfelelősség gondolata régóta jelen van, azonban sem a jogirodalom, sem a joggyakorlat nem tulajdonított a kérdéskörnek komoly jelentőséget. Üdítő kivételt jelent ez alól Lábady Tamás 1989-ben megjelent könyve, amelyben részletesen foglalkozik a jelenséggel.² Lábady a tömegkárok vonatkozásában vizsgálja az okozati összefüggés „fellazulását”, és a következőket állapítja meg:

„A károkozó magatartás és a kár közötti releváns kapcsolatok plauzibilis szelvényekre, momentumokra esnek szét, a bizonyosság helyett

* Megbízott oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar, Magánjogi és Kereskedelmi Jogi Tanszék.

¹ Reinhard ZIMMERMANN: *Conditio sine qua non in General. Comparative Report*. In: Bénédicte WINIGER – Helmut KOZIOL – Bernhard A. KOCH – Reinhard ZIMMERMANN (eds): *Digest of European Tort law, Volume I: Essential Cases on Natural Causation*. Wien–NewYork, Springer, 2007. 29.; Walter van GERVEN – Pierre LAROCHE – Jeremy LEVER: *Cases, Materials and Text on National, Supranational and International Tort Law*. Oxford, Hart Publishing, 2000. 452.

² LÁBADY Tamás: *Fejezetek a felelősségbiztosítás köréből*. Pécs, Szikra, 1989. 28–32.

valószínűségi fragmentumok is elegendők lesznek milliós nagyságrendű kártételek kirovására. [...] A potenciális károkozónak ‘marasztalt károkozó’-vá való átfordulása az okozás kritériumának elértéktelenedése útján megy tehát végbe. Ez pedig a bizonyítás hagyományos processzuális teherelosztásának anyagi jogi ‘újraelosztása’ és a kauzalitás-elméletek súlyos megrázkódtatása által történik.”³

A „potenciális károkozó marasztalt károkozóvá való átfordítása” az új Ptk.-ban tételes jogi szabállyá válik a 6:529. § (4) bekezdésében, amely a többek között károkozásának szabályait rendeli alkalmazni abban az esetben is, ha több magatartás közül nem állapítható meg, hogy a kárt melyik okozta. Ezen új rendelkezés – általános megfogalmazása és a kérdéskör jogirodalmi feldolgozatlansága miatt is – számos jogalkalmazási kérdést fog felvetni. E kérdéseket a külföldi és az összehasonlító kártérítési jogi szakirodalom már részletesen vizsgálta, és az utóbbi években számos, a témát alaposan bemutató mű jelent meg.⁴ E rövid tanulmány célja, hogy áttekintést nyújtson a potenciális károkozásért való felelősség alapvető problémáiról, a különböző jogrendszerekben érvényesülő felfogásokról, továbbá megvilágítsa az új Ptk. értelmezése és alkalmazása során felmerülő fő kérdéseket.

Közismert tény, hogy az új Ptk. deliktuális felelősségről szóló részének megalkotása Lábady Tamás vezetésével zajlott, ezért írásom témaválasztása eredményeim szerint mind jogtudósként, mind kodifikátorként számot tarthat az Ünnepelet érdeklődésére. Szeretettel ajánlom ezt az írást kedves tanáromnak és tanszéki kollégámnak, akinek nem csak azt köszönhetem, hogy megismertette és megszerettette velem a magánjogot, hanem hogy figyelmével kitüntetett és az oktatói pályán is elindított.

1. Miért van szükség az okozatosság „fellazítására”?

A jelen tanulmányban vizsgált problémakör a következőképpen foglalható öszsze: fennállhat-e kárfelelősség akkor, ha a károsult kárát bizonyosan vagy ‘A’ esemény vagy pedig ‘B’ esemény okozta, de nem lehet bizonyítani, hogy a ket-

³ LÁBADY (1989) i. m. 28–29.

⁴ ConstantIN KRUSE: *Alternative Kausalität im Deliktsrecht – eine historische und vergleichende Untersuchung*. Berlin, Lit., 2006.; WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 353–457.; Helmut KOZIOL: *Grundfragen des Schadenersatzrechts*. Wien, Sramek, 2010.; VAN GERVEN–LAROCHE–LEVER i. m. 441–452.

tő közül melyik. Klasszikus, több ország legfelsőbb bíróságát is megjárt jogeset: két vadász egyszerre lő egy vadra, azonban egyikük a vadat, másikuk egy arra sétáló embert talál el, és nem lehet bizonyítani, hogy melyik golyó melyik puskából származik.⁵ Az okozati összefüggés hagyományos felfogása mellett kárfelelősségről ebben az esetben nem lehet beszélni, ugyanis a károsult nem tudja bizonyítani, hogy kárát ki okozta. A kérdéskört a német nyelvű jogirodalom az 'alternatív okozatosság' (*alternative Kausalität*) elnevezéssel illeti, és Fuglinszkyval egyetértve⁶ helyesnek tűnik e kifejezés használata a magyar jogi nyelvben is.

A kérdés, hogy egyáltalán mi indokolja (indokolja-e bármi) az okozati összefüggés szigorú követelményétől való eltekintést, korántsem pusztán elméleti jelentőségű. A különböző jogrendszerek éppen eltérő jogpolitikai felfogásuk miatt eltérő végeredménnyel kezelik a vizsgált esetsoportokat. Lényeges tehát már a vizsgálódás kezdetén rögzíteni: a potenciális károkozásért való felelősség körében nem érvényesül a Zweigert által felállított *praesumptio similitudinis*,⁷ a jogrendszerek megoldásai sokszor gyökeresen eltérnek egymástól.

Az alternatív okozatosság esetén a kárfelelősség fennállását a legtöbben azal indokolják, hogy a károsult kárigénye *valakivel szemben* bizonyosan fennáll, csak azt nem lehet bizonyítani, hogy *kivel* szemben. Azt a kockázatot pedig, hogy a károkozó személyét nem lehet bizonyítani, helyesebb a károsult helyett a jogellenesen és vétkeken eljáró, a károsultat egyenként is veszélyeztető potenciális károkozókra telepíteni.⁸ Canaris azzal érvel továbbá, hogy ha valaki a kár előidézésére teljes mértékben alkalmas olyan magatartást tanúsít, amely a kár egyik potenciális oka, akkor meg nem érdemelt szerencsét jelentene számára, hogy pusztán azért mentesüljön a felelősség alól, mert volt még egy olyan magatartás, amely szintén előidézhetette a kárt.⁹ Lord Bringham még nyíltabban fogalmaz, amikor kijelenti: ha a potenciális károkozók veszélynek tették ki a károsultat, amely veszélyből eredt az ő kára, akkor nagyobb igazságtalanság lenne a károsult kártérítési igényét elutasítani, mint a károkozókat potenciális

⁵ WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 359. (osztrák jog), 364. (francia jog).

⁶ FUGLINSZKY Ádám: A kártérítés általános szabályai. In: OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. Budapest, Opten, 2011. 1300–1301.

⁷ Konrad ZWIGERT – Hein KÖTZ: *Einführung in die Rechtsvergleichung*. Tübingen, Mohr, 1996. 38.

⁸ KOZIOL (2010) i. m. 141.; WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 356.

⁹ Karl LARENZ – Claus-Wilhelm CANARIS: *Lehrbuch des Schuldrechts Band II/2*. München, C.H. Beck, 1994. 578.

károkozás alapján marasztalni. A kártérítési igény elutasítása azt eredményezné továbbá, hogy a károkozónak a károsulttal szembeni gondossági kötelme kiüresedne.¹⁰ Ez utóbbi gondolathoz hasonlóan Menyhárd utal a prevenció elvére is, amely egyértelműen a kárfelelősség fennálltát indokolja.¹¹ Az említett szempontok többségét a Debreceni Ítéletábla is felismerte és egy alternatív okozatossággal kapcsolatos ítéletében össze is foglalta. A konkrét ügyben szilveszteri petárdázás folytán a felperes egyik szeme megsérült, azonban nem lehetett bizonyítani, hogy a veszélyes tűzijátékot szabálytalanul használó hat személy közül konkrétan ki okozta a felperes kárát. Az ítéletábla egyetemleges felelőséget állapított meg, amit a következőképpen indokolt:

„Közös károkozásról kell beszélni minden olyan esetben, amikor előre látható, hogy veszélyhelyzet alakul ki, ami baleset forrása lehet. Adott esetben mind a veszélyhelyzet, mind az előreláthatóság fennállt, és annak kockázatát, hogy a konkrét károkozó személye nem állapítható meg, nem a károsult felperesnek kell viselnie. A többi károkozó ugyanis kevésbé látszik védelemre érdemesnek, mint a károsult. A teljes kártérítés biztosításának alapvető szempontja is a károsult mellett szól. Ezen kívül abban az esetben, ha a kárt közösen okozták, a reparáció mellett a megelőzés szempontjai is amellet szólnak, hogy a kárveszélyt a károkozók viseljék.”¹²

2. A jogfejlődés különböző útjai

Mint a magánjogban általában, a kontinentális jogfejlődés a vizsgált kérdéskörben is a római joggal vette kezdetét. A Digestában szereplő, sokat idézett jogeset tényállása egyszerű: többen halálra vertek egy rabszolgát, de nem lehetett megállapítani, kinek vagy kiknek az ütése okozta a halált. Julianus szerint mégis a verekedés valamennyi részvevője felelős a *Lex Aquilia* alapján a rabszolgá megöléséért (*occidere*).¹³ A római jog ezen szabálya hosszú ideig változatlan

¹⁰ *Fairchild v Gelnhaven Funeral Services Ltd* [2002] UKHL 22, [2003] 1 AC 32.

¹¹ MENYHÁRD Attila írása in WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 384.

¹² BDT 2010. 2221.

¹³ Ulp. D.9.2.11.2, Jul. D.9.2.51.1., WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 353–354. Részletesen: KRUSE i. m. 4–45.

tartalommal élt tovább,¹⁴ azonban a kodifikációk során a jogfejlődés útjai különböző irányokba ágaztak.

A római jog hatására a német BGB 830. § (1) bekezdésének második mondata kifejezetten tartalmazza a Digesta-ból absztrahált szabályt, miszerint egyetemleges a több résztvevő felelőssége, ha nem állapítható meg, ténylegesen melyikük okozta a kárt (*Urheberzweifel*).¹⁵ Az osztrák ABGB 1302. §-a ezzel szemben – a természetjogi gondolkodás hatására¹⁶ – az alternatív okozatosság azon esetét szabályozza csupán, amikor valamennyi közös károkozó bizonyíthatóan okozott kárt, csak az okozott részek aránya bizonytalan (*Anteilszweifel*).¹⁷ A jogirodalom és a joggyakorlat ezen rendelkezést alkalmazza analóg módon arra az esetre is, ha a károkozó személye bizonytalan. Sőt, az utóbbi időben az osztrák legfelsőbb bíróság (OGH) megállapított felelősséget akkor is, ha az egyik potenciális kár-okért senki sem volt felelős.¹⁸ A fentiekkel szemben sem a francia Code Civil, sem a svájci ZGB nem fogalmaz meg külön szabályt az alternatív okozatosságra. Míg a francia bírói gyakorlat a közös károkozás szabályainak tág értelmezésével eljutott a felelősség kimondására,¹⁹ addig a svájci bírói gyakorlat szerint pusztán potenciális károkozás nem alapoz meg kárfelelősséget.²⁰

Teljesen eltérő utakat járt be az angol jog, ahol elsősorban a munkáltató kárfelelőssége körében merültek fel a potenciális károkozásért való felelősség kérdései.²¹ A kiindulópontot a *McGhee v NCB* eset jelentette, ahol a munkáltató nem biztosított mosakodási lehetőséget a munkavállaló részére, és ezzel növelte az ún. *dermatitis* betegség bekövetkeztének a kockázatát. A munkáltató kárfelelőssége megállapítható volt annak ellenére, hogy nem lehetett bizonyítani, hogy mosakodási lehetőség esetén biztosan elmaradt volna a felperes megbetegedése.²² A későbbi joggyakorlat egy ideig bizonytalankodott a tekintetben, hogy a *McGhee* ügyben a *House of Lords* egy masszív ténybeli következtetést

¹⁴ KRUSE i. m. 76–79.

¹⁵ BGB § 830 (1) bek. második mondat.

¹⁶ KRUSE i. m. 129–132.

¹⁷ ABGB § 1302 második mondat.

¹⁸ Mara-Sophie HÄUSLER: *Haftung ohne Kausalitätsnachweis*. Wien, Facultas, 2013. 48.

¹⁹ KRUSE i. m. 120–129., WINIGER–KOZIOL–KÖCH–ZIMMERMANN i. m. 364–367.

²⁰ KOZIOL (2010) i. m. 144–145.

²¹ W. V. H. ROGERS: *Winfield and Jolowicz on Tort*. Sweet & Maxwell, London, 2010. 318–326.

²² *McGhee v National Cole Board* [1973] 1 W.L.R. 1.

vont-e le a konkrét ügyben,²³ avagy új jogtételt alkotott, de végül az utóbbi álláspont kerekedett felül.²⁴ Érdekeség, hogy az azbesztkárokkal kapcsolatos alternatív okozatosság kérdését külön törvény rendezi.²⁵

A magyar magánjog ugyan foglalkozott az alternatív okozatossággal, annak részletes feldolgozására azonban nem került sor; a jogirodalom általában egy-két mondatot szentelt a kérdéskörnek.²⁶ Az Mtj. 1722. §-a ötvözte a német és az osztrák szabályozást, amikor kimondta, hogy egyetemleges a felelősség akkor is „ha nem lehet megállapítani, hogy a kár több személynek külön-külön elkövetett tiltott cselekménye közül melyikből vagy az egyes cselekményekből mily arányban származik”. Az 1959. évi Ptk. ezt a szabályt nem vette át, így a bírói gyakorlat a többek közös károkozására vonatkozó rendelkezés (344. §) kiterjesztő értelmezésével kezelte a felmerülő eseteket (BH 1995. 214, BDT 2010. 2221.).

A két európai deliktuális jogi tervezet is külön szabályt alkot az alternatív okozatosságra. A Christian von Bar vezetésével elkészült *Draft Common Frame of Reference* (DCFR)²⁷ és az azon alapuló, kommentárral ellátott *Principles of European Law* sorozat deliktuális jogi kötete gyakorlatilag a német élő jog szabályait emeli európai jogegységesítési norma rangjára.²⁸ A Jaap Spier vezetésével kidolgozott *Principles of European Tort Law* (PETL) ezzel szemben – az újabb német nyelvű szakirodalomra és osztrák bírói gyakorlatra hagyatkozva – a károkozás valószínűségéhez igazodó felelősséget irányoz elő.²⁹

²³ *Wisher v Essex Area Health Authority* [1988] A.C. 1074.

²⁴ *Fairchild v Glenhaven Funeral Services Ltd* [2002] UKHL 22; [2003] 1 A.C. 32.; *Barker v Corus (UK) Ltd* [2006] UKHL 20; [2006] 2 A.C. 572.

²⁵ Compensation Act 2006, amely a *Barker* ügyben megállapított veszélyeztetés-arányos felelősség helyett teljes kártérítést ír elő, ld. ROGERS i. m. 325–326.

²⁶ Pl. MARTON GÉZA: Kártérítés. In: SZLADITS Károly (szerk.): *Magyar Magánjog III. – Kötelemi jog általános része*. Budapest, Grill, 1941. 373.; MARTON Géza: *A polgári jogi felelősség*. Budapest, Triorg, 1993. 148., 300.; EÖRSI Gyula: *A jogi felelősség alapproblémái, a polgári jogi felelősség*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1961. 460.

²⁷ DCFR VI. – 4:103: Alternative causes.

²⁸ Christian VON BAR: *Principles of European Law – Non-Contractual Liability Arising out of Damage Caused to Another*. Munich, Sellier, 2009. 781–788.

²⁹ EUROPEAN GROUP ON TORT LAW: *Principles of European Tort Law. Text and Commentary*. Wien, Springer, 2005. Art. 3:103.

3. Az alternatív okozatosság alapesete: több, kárfelelősséget megalapozó körülmény találkozása

Az alternatív okozatosság legegyszerűbb esetét az jelenti, ha a kár valamennyi lehetséges oka olyan körülmény, amelyért a károsulton kívüli valamely személy felelősséggel tartozik. Ebben az esetben ugyanis valóban igaz, hogy a károsultnak *valakivel szemben* bizonyosan van kártérítési igénye, és „csak” az nem bizonyítható, hogy kivel szemben. Kétségtelen, hogy ebben az esetkörben szól a legtöbb jogpolitikai érv a potenciális károkozók felelőssége mellett, ezért nem meglepő, hogy a legtöbb jogrendszer megállapítja a kárfelelősséget – rendszerint egyetemleges jelleggel.³⁰ Természetesen ez az esetkör is felvet problémákat.

3.1. A kárfelelősséget kiváltó potenciális kár-ok

A legelső kérdést az jelenti, hogy egyáltalán milyen körülmények között kell tekinteni az okozatosság bizonyításától, mitől lesz valaki az alternatív okozatosság hatálya alá eső potenciális károkozó? Fontos rögzíteni: az alternatív okozatosságon alapuló kárfelelősséghez a felelősség valamennyi tényálláselemének fenn kell állnia, egyedül az okozati összefüggés körében elégszik meg a jog a potenciális okozatossággal.³¹ Az okozatosság követelménye alól a károsult nem kap teljes felmentést: azt mindenképpen szükséges bizonyítania, hogy a kárát bizonyosan az alternatív kár-okok valamelyike okozta.³² Fontos hangsúlyozni azt is, hogy a károkozás pusztán *lehetősége* nem elégséges a kárfelelősséghez, hanem bizonyos fokú *valószínűség* szükséges.³³ Több jogrendszerben is megjelenik a veszélyeztetés kritériuma, így pl. az osztrák és az angol jogban is a felelősséghez megkívánt feltétel a károsult – adott esetben konkrét – veszélyeztetése (*konkrete Gefährdung, material contribution to a risk*). A legrészletesebb és legszigorúbb kritériumrendszert Bydlinsky dolgozta ki, aki a potenciális károkozó felelőssé tételéhez megköveteli a vétkességet, a károsult konkrét veszélyeztetését, valamint azt, hogy a potenciális károkozó magatartás a legma-

³⁰ WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 388.

³¹ KOZIOL (2010) i. m. 142., 144.; Gerhard WAGNER: BGB § 830. In: Mathias HABERSACK (Hrsg.): *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München, C.H. Beck, 2013. 44. széljegyzet.

³² VON BAR i. m. 781.

³³ KOZIOL (2010) i. m. 148., HÄUSLER i. m. 42–44.

gasabb fokban alkalmas legyen a kár előidézésére (az adekvát kauzalitás mércejét alkalmazva).³⁴ Az elméletet továbbfejlesztő Koziol megfogalmazásában a potenciális károkozó magatartás akkor váltja ki a kárfelelősséget, ha a térbeli és időbeli közelség folytán a bíróság bizonyítottan látná az okozati összefüggést, feltéve, hogy a másik (többi) potenciális kár-ok nem lenne jelen.³⁵ Megjegyzendő azonban, hogy ilyen részletes és szigorú kritériumrendszert kizárólag a jogtudomány dolgozott ki, az osztrák bírói gyakorlat sem alkalmaz ilyen tesztet, hanem esetről esetre hozza meg döntését.³⁶ Az mindenesetre megállapítható, hogy a károkozás merő elvi lehetőségét nem lehet a kárfelelősség alapjául elfogadni, hanem a bizonyos fokú valószínűséget kell megkövetelni.

3.2. Bizonyítható-e az okozati összefüggés hiánya?

További kérdésként merül fel, hogy vajon a potenciális károkozó bizonyíthatja-e, hogy a kárt nem ő okozta? A német jog és a DCFR a kérdésre egyértelműen igenlő választ ad,³⁷ tekintettel arra, hogy az alternatív okozatosság szabályának a célja a károsult 'bizonyítási szükséghelyzetének' (*Beweisnot*) orvoslása azáltal, hogy a potenciális károkozókat felelőssé teszi a kárért. Ezzel szemben nem célja a szabálynak, hogy olyan személy felelősségét is megalapozza, aki bizonyítottan nem okozta a kárt. A kérdésre azonban ezzel ellentétes válasz is adható. Azok a jogrendszerek, amelyekben az írott jog nem ad szabályt az alternatív okozatosságra, a potenciális károkozók felelősségét rendszerint azzal az érveléssel támasztják alá, hogy ilyenkor a potenciális károkozók közös cselekménye a kár oka, márpedig a közös cselekményben mindannyian részt vettek.³⁸ Ez az érvelés jelenik meg a Legfelsőbb Bíróság egyik ítéletében is (BH 1995. 214.). Az irányadó tényállás szerint a felperes általános iskolai tanuló azáltal szenvedett látáskárosodást, hogy az egyik óra utáni szünetben osztálytársai facsavarokkal dobálózni kezdtek, és egy csavar eltalálta a bal szemét. Nem lehetett bizonyítani, hogy melyik gyermek dobta meg őt, ám a dobálózásban résztvevők köre megállapítható volt. A Legfelsőbb Bíróság az egyetemleges felelősséget

³⁴ Franz BYDLINSKI: *Probleme der Schadensverursachung nach deutschem und österreichischem Recht*. Stuttgart, Ferdinand Enke Verlag, 1964. 70.

³⁵ Helmut KOZIOL: *Österreichisches Haftpflichtrecht I*. Wien, Manz, 1997. 107–108.

³⁶ HÄUSLER i. m. 47–48.

³⁷ WAGNER i. m. 38. széljegyzet.

³⁸ WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 388–389.

azzal indokolta, hogy a dobálózás volt „a bekövetkezett károsodás alapvető oka”, még akkor is, ha a sérülést „nyilvánvalóan csak egy tanuló dobása okozta.”³⁹ Ezen okfejtés viszont szükségszerűen oda vezet, hogy a dobálózásban résztvevő akkor is felel, ha bizonyítja, hogy nem ő okozta a kárt.⁴⁰ Ez a következmény a „mellékhatása” annak a bírói gyakorlatnak, amely az alternatív okozatosság törvényi szabályozatlanságát a károkozó magatartás kiterjesztő értelmezésével kénytelen orvosolni.

3.3. Alternatív okozatosság szubszidiárius jellege

További kérdést jelent, hogy alkalmazható-e az alternatív okozatosság szabálya olyan esetben, ha az adott kárért valakinek a felelőssége bizonyosan megállapítható. A német BGH egyik ítéletének alapjául szolgáló tényállás szerint egy motorbiciklin szabályosan közlekedő személyt először elütötte egy gépkocsi, majd a földön fekvő motorbiciklistán áthajtott egy másik gépkocsi is. A motorbicikli vezetője életét vesztette. Az első gépkocsi vezetőjének a felelőssége megállapítható volt a teljes kárért, azonban nem volt bizonyítható, hogy a második gépkocsi általi gázolás hozzájárult-e a halálhoz, avagy a halálos sérülés már az első ütközést követően bekövetkezett. A BGH egyértelműen úgy foglalt állást, hogy az alternatív okozatosság nem alkalmazható olyan kár esetén, amelyért valaki bizonyosan felel, ezért a második gépkocsi vezetőjét nem terheli kártérítési felelősség.⁴¹ Az alternatív okozatosság szabályának célja ugyanis az, hogy *valaki* ellen kártérítési igényt biztosítson, nem pedig az, hogy a bizonyítottan felelős károkozón kívül *további* személyeket is felelőssé tegyen. Hasonló álláspontot foglalt el az osztrák OGH is,⁴² azonban ezt a megközelítést erőteljes jogirodalmi kritika érte Bydlinski és Koziol részéről.⁴³ Megjegyzendő, hogy az angol jogban az alternatív okozatosság szubszidiárius jellege egyáltalán nem érvényesül.⁴⁴

³⁹ Ugyanezt a gondolatmenetet követte a Debreceni Ítéletábla a BDT 2010. 2221. sz. ügyben.

⁴⁰ KOZIOL (1997) i. m. 106.

⁴¹ BGHZ 72, 355. WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 357–358.

⁴² OGH 2 Ob 12/86, JBl 1986, 787.

⁴³ Franz BYDLINSKY: Aktuelle Streitfragen um die alternative Kausalität. In: Otto SANDROCK (Hrsg.): *Festschrift für Günther Beitzke zum 70. Geburtstag am 26. April 1979*. Berlin–New York, Walter de Gruyter, 1979. 15., KOZIOL (1997) i. m. 110.

⁴⁴ *Fitzgerald v Lane* [1987] QB 781.; WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 377–378.

4. A véletlen, mint potenciális kár-ok

Sokat vitatott kérdéseket vet fel az az eset, ha több potenciális kár-ok között van olyan, amelyért senki sem felelős, és ekként a károsult szférájába esik (nevezzük az ilyen okot az egyszerűség kedvéért ‘véletlen’-nek). A nehézséget az okozza, hogy ilyenkor egyáltalán nem biztos, hogy a károsultnak van-e bárkivel szemben kártérítési igénye, hiszen ha a kárát a ‘véletlen’ okozta, akkor a *casum sentit dominus* elve alapján a kárát magának kell viselnie. A károsult oldalán tehát nem áll fenn az egyik fő jogpolitikai indok, amely miatt a jog eltekint az okozatosság bizonyításától. Ez az oka annak, hogy a jogrendszerek egy része ilyen esetben nem alkalmazza az alternatív okozatosság szabályát, és nem állapítja meg a potenciális okozó felelősségét.⁴⁵ A potenciális károkozó oldaláról nézve viszont semmilyen különbség nincs aközött, hogy a másik potenciális kár-okért valaki felel vagy sem.⁴⁶ Egy példán érzékeltetve: ha egy munkáltató azbesztszennyezésnek teszi ki munkavállalóját, de a munkavállaló a munkahelyén kívül is ki volt téve ugyanennek a szennyezésnek, akkor a munkáltató felelőssége szempontjából lényegtelen, hogy a másik szennyezés a munkavállaló korábbi munkahelyén volt (amelyért a korábbi munkáltató felel), vagy otthonában (amely a károsult érdekkörébe tartozik). Ezen megfontoláson nyugszik az a nézet, amely szerint a potenciális károkozó felelőssége akkor is fennáll, ha a többi potenciális kár-ok között van olyan is, amelyért senki sem felelne.⁴⁷ Létezik olyan felfogás is (elsősorban Bydlinsky, Koziol és Canaris), amely szerint ilyen esetben kármegosztásnak van helye, hiszen az egyik potenciális kár-okért a károsult lenne „felelős”, pontosabban a károsult viselné annak következményét a *casum sentit dominus* elve alapján.⁴⁸ Ezt a nézetet tette magáévá az osztrák OGH egy 1995. évi ítéletében. A konkrét ügyben a felperes születéskori megvakulásából folyó kárainak megtérítését követelte, azonban nem lehetett bizonyítani, hogy a megvakulást orvosi műhiba vagy a köldökzsinór felperes nyaka köré tekeredése, mint sorsszerű esemény miatt következtek be. Az OGH egyetértően ismertette Bydlinsky és Koziol elméletét, kármegosztást alkalmazott, és mindezt a következő, nyíltan jogpolitikai érveléssel indokolta:

⁴⁵ Így például a német jog, valamint a DCFR; ld. VON BAR i. m. 782., 785–786.; WAGNER i. m. 45. széljegyzet.

⁴⁶ Ken OLIPHANT: Uncertain Factual Causation in the Third Restatement: Some Comparative Notes. *William Mitchell Law Review*, Vol. 37/3. (2011) 1605.; KOZIOL (2010) i. m. 147.

⁴⁷ WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 438.

⁴⁸ KOZIOL (2010) i. m. 147–151.; BYDLINSKY i. m. 86–90.

„Máskülönben vagy azt a véleményt kellene elfogadni, hogy a felperes – mivel nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy a két esemény közül ténylegesen melyik volt az ok – minden kártérítési igényét elveszíti, vagy pedig azt a véleményt, miszerint a károkozó az egyáltalán nem bizonyított okozatosság ellenére teljes kártérítéssel tartozik a károsult felé. Mindkét nézet ellentétes lenne azonban az osztrák kártérítési jog alapvető elveivel.”⁴⁹

Hasonló felfogás érvényesül az angol jogban is, ahol a kártérítéshez elegendő, ha a potenciális károkozó lényegesen növelte azt a veszélyt, ami a kár bekövetkezéséhez vezetett, és ebből a szempontból irreleváns, hogy a többi potenciális kár-okért valaki felel-e vagy sem.⁵⁰

Az itt alkalmazott megoldás (kármegosztás) elvileg kiterjeszhető az alternatív okozatosság többi esetkörére is. Így például a PETL az alternatív okozatosság főszabályává teszi, hogy a potenciális károkozó csak a károkozás valószínűségével arányos mértékben felel a kárért, mégpedig függetlenül attól, hogy a többi kár-okért ki lenne felelős, ill. felelős lenne-e bárki.⁵¹ Ezen megoldás kétségtelen előnye, hogy egységes alapra helyezi a potenciális károkozásért való felelősséget, azonban – a PETL megalkotói által is elismerten⁵² – meglehetősen innovatív és azt jelenleg egyetlen jogrendszer sem alkalmazza.

Koziol találóan állapítja meg, hogy az itt vizsgált kérdéskör átfedést mutat az esély elvesztésének a problematikájával, hiszen mindkét esetben a kárt vagy a potenciális károkozó okozta, vagy pedig a véletlen.⁵³ Az esély elvesztésének *par excellence* példáját jelentő gyógyulási esély elvesztésénél például arról van szó, hogy a gyógyulás elmaradását vagy az orvosi műhiba, vagy a beteg sorszerű betegsége okozta, de nem lehet bizonyítani, hogy melyik. Jogpolitikai szempontból pontosan ugyanez a helyzet akkor is, ha egy megbetegedésnek a van két potenciális oka (sorszerűség és orvosi műhiba). Az ‘esély elvesztésének’ doktrínája (*verlust einer Chance, perte d'une chance, loss of a chance*) azonban az egészségesnek maradás esélyét nem ismeri el, kizárólag a gyógy-

⁴⁹ OGH 4 Ob 554/95 in JBl 1996, 181.

⁵⁰ ROGERS i. m. 322–323.

⁵¹ EUROPEAN GROUP ON TORT LAW i. m. 46–47.

⁵² EUROPEAN GROUP ON TORT LAW i. m. 46. „This approach is rather innovative, as it is not (entirely) in line with the common core.”

⁵³ KOZIOL (2010) i. m. (4. lj.) 151–158.

ulás esélyét.⁵⁴ Egyet lehet érteni Koziollal abban, hogy az esély elvesztésének tana a feltárhatatlan okozatosság tág problémaköréből mesterségesen kiragad bizonyos szűk esetköröket, és csak azokra ad megoldást.⁵⁵ Ez az oka annak, hogy a PETL az esély elvesztését is az alternatív okozatosság alesetének tekinti, és azzal egységes elvi alapon kezelve a károkozás valószínűségéhez igazodó kármegosztást irányoz elő.⁵⁶

5. Bizonyíthatatlan okozatosság tömegkárok esetén

Az alternatív okozatosság speciális kérdéseket vet fel bizonyos tömegkárok esetében. Előfordulhat ugyanis, hogy több potenciális károkozó több potenciális károsulttal áll szemben. Hírheedt, több ország legfelsőbb bíróságát is megjárta káresemények voltak az ún. „DES-daughters” esetek. A DES (*diethylstilbestrol*) egy gyógyszer hatóanyag, amelyet több gyártó is felhasznált gyógyszerkészítményében. Ezeket a gyógyszereket várandós nőknek írták fel a XX. század közepétől. A gyógyszer mellékhatásai (elsősorban rákos megbetegedések) azonban nemcsak a gyógyszert szedő nőknél, hanem az ő gyermekeinél jelentkeztek. Mivel gyakran évek vagy akár évtizedek is elteltek a gyógyszer szedése és a gyógyszer által okozott károk bekövetkezése között, utólag lehetetlen volt bizonyítani, hogy egy adott károsult, illetve édesanyja melyik gyártó által gyártott, DES hatóanyagú gyógyszert vásárolta és szedte. A *conditio sine qua non* elve alapján a károsultak kártérítési kereseteit el kellene utasítani, mivel nem tudják bizonyítani a károkozó személyét. A DES-ügyeket tárgyaló bíróságok azonban – érthető jogpolitikai okokból – mégis megítélték kártérítést. Az egyik ilyen, sokat kritizált ítéletet a kaliforniai legfelsőbb bíróság hozta, amely pragmatikus módon az alperesi gyártókat piaci részesedésük alapján marasztalta (*market share liability*).⁵⁷ A döntés fő indoka egyszerű és meggyőző: ésszerűen feltételezhető, hogy mindegyik gyártó a károsultak akkora százalékanak megbetegedéséért felelős, amekkora a perbeli időszakban a piaci részesedése volt. Ha ezt meghaladó mértékben marasztalnák a gyártókat (pl. egyetemlegesen valamennyi károsult teljes káráért), akkor olyan károkért is felelőssé tennék őket,

⁵⁴ Uo. 154.

⁵⁵ Uo. 157–158.

⁵⁶ EUROPEAN GROUP ON TORT LAW i. m. 56–59.; WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 585–589.

⁵⁷ *Sindell v. Abbott Laboratories*, 26 Cal. 3d 588 (1980).

amelyeket biztosan nem okoztak. Ettől függetlenül az egyetemleges marasztalás sem példa nélküli: a holland legfelsőbb bíróság egy DES-ügyben egyetemlegesen kötelezte valamennyi perbe vont gyártót a felperes kárának megtérítésére.⁵⁸

A DES-esetek az alternatív okozatosság szempontjából két sajátos vonást mutatnak: egyrészt biztos, hogy minden gyártó okozott kárt, másrészt az is biztos, hogy egyik gyártó sem okozta valamennyi károsult kárát. Ez a két szempont valóban indokolhatja, hogy az egyetemlegesség helyett a károkozás valószínűségével arányos (tehát az adott gyártó piaci részesedéséhez igazodó) felelősség terhelje az egyes károkozókat.⁵⁹ Megjegyzendő azonban, hogy csoportos perlés hiányában az egyedi ügyek szintjén nehezen megoldható problémák merülnek fel: ha például egyes károsultak tudják bizonyítani, hogy melyik gyártó termékét használták, akkor nekik teljes kártérítés jár, viszont az adott gyártó az összes többi károsult irányában továbbra is arányos felelősséggel fog tartozni, tehát összességében a piaci részesedésének nagyobb összegű kártérítést lesz kénytelen fizetni.⁶⁰ Jogpolitikai szempontból nehezen indokolható a DCFR megközelítése, amely a DES-ügyhöz hasonló esetekben egész egyszerűen megtagadja a kártérítési igényt a károsultaktól.⁶¹

6. Alternatív okozatosság az új Ptk.-ban

Az új Ptk. az alternatív okozatosságot a többek közös károkozásának körében szabályozza:

6:524. § [Többek közös károkozása]

[...]

(4) A többek közös károkozásának szabályait kell alkalmazni abban az esetben is, ha a kárt több, egyidejűleg kifejtett magatartás közül bármelyik önmagában is előidézte volna, vagy nem állapítható meg, hogy a kárt melyik magatartás okozta.

⁵⁸ VAN GERVEN–LAROUCHE–LEVER i. m. 447–452.; WINIGER–KOZIOL–KOCH–ZIMMERMANN i. m. 370–371.

⁵⁹ KOZIOL (2010) i. m. 160.

⁶⁰ Uo. 158–161.

⁶¹ VON BAR i. m. 782–783.

6.1. A kumulatív és az alternatív okozatosság elhatárolása

Az idézett rendelkezés két eltérő esetkört szabályoz. Az első esetben a kárt több, egyidejűleg kifejtett magatartás közül bármelyik önmagában is előidézte volna. Példa: ketten egyenként is halálos lövést adnak le az áldozatra – egyik károkozó sem hivatkozhat arra, hogy a kár az ő magatartása hiányában is bekövetkezett volna. Ezt az esetkört a német nyelvű szakirodalom a kumulatív okozatosság (*kumulative Kausalität*) kifejezéssel jelöli.⁶² A magatartások egyidejűségét azért követeli meg a törvény, mert ezáltal határolható el a kumulatív okozatosság a hipotetikus vagy megelőző okozatosságtól (*überholende Kausalität*). Ez utóbbi esetben ugyanis az egyik, önmagában is elégséges kár-ok megelőzi a másikat, és a kárt ténylegesen létrehozza, míg a másik ok nem fejt ki a hatását, hanem hipotetikus ‘tartalék ok’ (*Reserveursache*) marad.⁶³ Marton Géza példájával élve: az állatorvosi műhiba folytán elpusztult ló aznap biztosan benn égett volna az istállóban.⁶⁴ A példában a műhiba a tényleges ok, az istálló felgyújtása a hipotetikus (tartalék) ok. A hipotetikus okozatosság rendkívül vitatott kérdéskörét az új Ptk. nem szabályozza, mert csak arra az esetre ad szabályt, ha a kárt önmagában is előidéző magatartások egyidejűek.⁶⁵ Mindezt azért fontos hangsúlyozni, hogy nyilvánvaló legyen: az új Ptk. 6:524. § (4) bekezdésének első fordulatóban szereplő egyidejűség követelménye a kumulatív okozatosság körében releváns, az alternatív okozatosság eseteire azonban nem alkalmazható. Ezt a következtetést erősítik meg az összehasonlító kártérítési jogi kutatások is, amelyek az európai jogrendszerekben nem tártak fel olyan követelményt, hogy az alternatív okozatosság szabálya csak egyidejű magatartásokra lenne irányadó.

⁶² KOZIOL (2010) i. m. 161–162.

⁶³ Részletesen: BORONKAY Miklós: Hipotetikus okozatosság a kártérítési jogban. *Jogtudományi Közlöny*, 2008/3. 119–128.

⁶⁴ MARTON i. m. 362.

⁶⁵ A törvény megfogalmazása mindazonáltal nem teljesen fedi a kumulatív és hipotetikus okozatosság jogtudományi elhatárolását. A jogtudomány szerint akkor beszélünk kumulatív okozatosságról, ha a két ok egyszerre fejt ki hatását (KOZIOL (2010) i. m. 161–162.). Az okfolyamat elindításának időpontja ebből a szempontból nem releváns. Marton példájánál maradva: ha a gyújtogató az állatorvos műhibájával egyidejűleg gyújtja fel az istállót, de mire a tűz eléri a lovat, a ló már elpusztult – a jogtudomány szerint ez a hipotetikus okozatosság esetkörébe tartozik, tekintettel arra, hogy a ló elpusztulását a tűz ténylegesen nem okozta, hanem csak okozta volna, ha addigra az állatorvos műhibája folytán nem pusztul el, tehát a gyújtogató az uralkodó nézet szerint nem felel a ló elpusztulásáért. Az új Ptk. szerint azonban mégis felel, mert magatartása (az istálló felgyújtása) egyidejű volt az állatorvos műhibájával. Természetesen nem biztos, hogy ennek a finom különbségtételnek bármiféle gyakorlati jelentősége lenne.

6.2. Milyen felelősségi alakzatokban alkalmazható a szabály?

Az alternatív okozatosságra vonatkozó szabály nem önálló felelősségi alakzat, miként a közös károkozás szabálya (6:524. § (1) bek.) sem az. A 6:524. § (4) bekezdésében foglalt rendelkezés akkor alkalmazható, ha valamennyi magatartás önmagában alapot adna a kárfelelősségre, feltéve, hogy az okozatosság bizonyított lenne. Mivel az állandó bírói gyakorlat szerint a közös károkozásra vonatkozó szabály akkor is alkalmazandó, ha az egyes károkozók felelőssége eltérő felelősségi alakzaton alapul,⁶⁶ ezért nincs indok arra, hogy az alternatív okozatosság körében ettől eltérő felfogás érvényesüljön. Elvileg felvethető, hogy a törvényszövegben szereplő „több [...] magatartás” kifejezés arra utalna, hogy itt az általános felelősségi alakzatról van szó, ahol a károkozó a saját, felróható magatartásáért felel. Ez az értelmezés azonban nem tartható: minden káresemény mögött, az okozati láncolatban valahol szerepel emberi magatartás (ideértve a mulasztást is). A jogösszehasonlító vizsgálódások sem jutottak olyan következtetésre, hogy az alternatív okozatosság csak bizonyos felelősségi alakzatokban érvényesülne.⁶⁷ Fuglinszkyval egyetértve megállapíthatjuk azt is, hogy az alternatív okozatosság szabálya elvileg alkalmazható a kontraktuális felelőség körében is.⁶⁸

6.3. Mitől lesz valaki potenciális károkozó?

Az új Ptk. normaszövege alapján nehezen megválaszolható az a kérdés, hogy milyen feltételek esetén válik valaki ‘potenciális károkozóvá’, milyen körülmények között lehet eltekinteni az okozati összefüggés bizonyításától. Jogpolitikai szempontból helyesnek tűnik bizonyos fokú valószínűséget megkívánni. Az általános felelősségi alakzat alapján a kérdés megközelíthető a jogellenesség tényálláseleme felől is. Az alternatív okozatosság szabálya ugyanis kizárólag az okozati összefüggés bizonyítása alól ad felmentést, azonban a jogellenesség vizsgálata alól nem. Az új Ptk. – bizonyos kivételektől eltekintve – minden kár-

⁶⁶ BH 1991. 314.; EÖRSI Gyula: *A polgári jogi kártérítési felelősség kézikönyve*. Budapest, KJK, 1966. 164., 168.

⁶⁷ KOZIOL (1997) i. m. 114–115.; WAGNER i. m. 39–40. széljegyzetek.

⁶⁸ FUGLINSZKY Ádám: A szerződésesség. In: WELLMANN György (szerk.): *Polgári Jog. Kötelmi jog. Első és Második rész. (Az új Ptk. magyarázata V/VI)*. Budapest, HVG-Orac, 2013. 254. Hasonlóan: WAGNER i. m. 42. széljegyzet.

okozást jogellenesnek tekint (6:520. §), azonban azokat a magatartásokat, amelyek elvileg kárt okozhatnak, ilyen általánosságban nem tiltja. A károkozás veszélyének előidézését viszont a törvény jogellenesnek tekinti, hiszen megadja a bíróságnak a jogot az ilyen magatartástól történő eltiltásra (6:523. §), továbbá a veszélyeztetés sok esetben önmagában is bűncselekmény, és ekként tiltott. Mindebből levonható egy olyan következtetés, miszerint a potenciális károkozó magatartás akkor tekinthető jogellenesnek, ha a károkozás veszélyét idézte elő. Egy ilyen megközelítés előnye, hogy megóvja a kártérítési jogot az alternatív okozatosság parttalan kiterjesztésétől, és összhangban van az e téren kidolgozottabb nyugat-európai jogrendszerek felfogásával (ld. részletesen fent a 3.1. pont alatt). E megközelítés általános alkalmazhatóságát nehezíti, hogy jelenleg közel sem tekinthető egyértelműen tisztázottnak, hogy az egyes különös kárfelelősségi alakzatok esetében miként érvényesül a jogellenesség.

6.4. Az alternatív okozatosság szubszidiárius jellegű-e?

A német BGH gyakorlatában újabban érvényesülő szabály, hogy alternatív okozatosságra csak akkor lehet hivatkozni, ha az adott kárért e szabály alkalmazásának hiányában senki sem felelne. Vagyis ha van egy kárért felelős személy, akkor olyan további következménykárokért, amelyekért ő felel, alternatív okozatosságra hivatkozással egy pusztán potenciális károkozót nem lehet felelőssé tenni (ld. részletesen fent a 3.3. pont alatt). Az új Ptk. nem tartalmaz egyetlen olyan rendelkezést sem, amelyből ez a – jogirodalomban egyébként is vitatott – szabály levezethető lenne, és ez a megközelítés az alternatív okozatosságra vonatkozó, elismerten károsultbarát⁶⁹ jogszabályi rendelkezés céljával is ellentétes lenne.

6.5. Bizonyítható-e az okozati összefüggés hiánya?

Az új Ptk. arra az esetre írja elő a potenciális károkozók egyetemleges felelősségét, ha „nem állapítható meg, hogy a kárt melyik magatartás okozta”. Ez a káro-

⁶⁹ LÁBADY Tamás: Felelősség szerződésen kívül okozott kárért. In: VÉKÁS Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Budapest, CompLex, 2013. 946.; HARMATHY Attila: Felelősség szerződésen kívül okozott kárért. In: WELLMANN György (szerk.): *Polgári Jog. Kötelmi jog. Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik rész. (Az új Ptk. magyarázata VI/VI)*. Budapest, HVG-Orac, 2013. 455.

sult oldaláról azt jelenti, hogy nem szükséges az okozati összefüggést bizonyítani potenciális károkozó magatartások és a kár között, elegendő annak bizonyítása, hogy bizonyosan ezen magatartások valamelyike okozta a kárt. A potenciális károkozók szempontjából viszont az idézett szabály azt jelenti, hogy bármelyikük bizonyíthatja, hogy a kárt nem az ő magatartása okozta. Az új Ptk. tehát kvázi megdönthető vélelmet állít fel a potenciális károkozó magatartások okozatossága mellett. Ez egyúttal azt is eredményezi, hogy meghaladottnak kell tekinteni azt a bírói gyakorlatot, amely az okozatosság bizonyításának nehézségeit akként oldotta meg, hogy a potenciális károkozók magatartásait együttesen tekintette a kár okának (BH 1995. 214., BDT 2010. 2221.).

6.6. *Lehet-e alternatív károkozó a véletlen?*

Az új Ptk. 6:524. § (2) bekezdéséből nyelvtani és rendszertani értelmezés mellett is az a következtetés adódik, hogy a szabály csak akkor alkalmazható, ha valamennyi potenciális kár-okért valaki felelős lenne. Ha ugyanis az lett volna a jogalkotó célja, hogy károsultnak akkor is kárigényt biztosítson, ha a kárt potenciálisan a véletlen okozta, akkor nem ‘magatartás’-okat említene, hanem ‘károkozó körülmény’-t. Másrészt a jogkövetkezményként alkalmazni rendelt közös károkozás szabályai is csak arra az esetre lehetnek irányadók, ha a kárért több személy is felelős.

A fenti jogértelmezés azonban nem szükségszerű. Amint láthattuk (lásd fent a 4. pontban), a potenciális károkozó szempontjából nézve irreleváns, hogy a másik (konkuráló) potenciális kár-okért valaki felel vagy sem. Komoly jogpolitikai indokok szólnak a felelősség megállapítása mellett ilyen esetben is, azonban kétségtelen, hogy ez csak kiterjesztő, célszerű jogértelmezés mellett lehetséges. Példaként említhető az osztrák OGH gyakorlata, amely az új Ptk.-ban foglalt szabálynál is szűkebb megfogalmazású törvényi szabályból kétszeres analógia útján vezette le a potenciális károkozó felelősségét arra az esetre, ha a konkuráló potenciális kár-ok véletlen.⁷⁰ Az OGH jogalkalmazása bátor és haladó, de nem kritika nélküli. Többen hangot adtak azon aggályuknak, hogy az alternatív okozatosság ennyire kiterjesztő értelmezése túlmegy a legitim bí-

⁷⁰ Az első analógia, hogy a bíróság az *Anteilszweifel*-re vonatkozó szabályt a *Urheberzweifel* esetére alkalmazza. A második analógia, hogy ezt a szabályt, valamint a károsult vétkes közrehatása esetén irányadó kármegosztás szabályát analógia útján alkalmazza a károkozó felelősségi körébe tartozó potenciális ok és a károsult érdekkörébe tartozó véletlen potenciális ok találkozására.

rói jogfejlesztésen, és valójában a jogalkotó hatáskörébe tartozik.⁷¹ Ami az új Ptk.-t illeti, a bírói gyakorlaton múlik, hogy erre az esetkörre is alkalmazza-e az alternatív okozatosság szabályát kiterjesztő célszerű jogértelmezéssel, avagy a nyelvtani és rendszertani értelmezés alapján ez esetben elutasítja a károsult kárigényét.

Ha elismerjük a potenciális károkozó felelősségét az ilyen esetekben is, akkor felmerülhet, hogy az 'esély elvesztése, mint kár' problémakörét is indokolt lehet az alternatív okozatosság aleseteként kezelni.⁷² Erre mintát a PETL ad,⁷³ elméleti kidolgozásra pedig Koziol monográfiája mutat kitűnő példát.⁷⁴

6.7. *Hogyan érvényesül az alternatív okozatosság tömegkárok esetében?*

Az alternatív okozatosság törvényi szabályozása jelentősen megkönnyítheti az igényérvényesítést olyan tömegkárok esetében, ahol több károkozó áll szemben több károsulttal, azonban nem állapítható meg egyértelműen, hogy melyik károkozó melyik károsult kárát okozta. Ilyen esetben az új Ptk. 6:524. § (2) bekezdése azt eredményezi, hogy valamennyi potenciális károkozó ellen megindítható a kártérítési per. A károkozók egyetemleges marasztalása azonban legalábbis vitatható megoldás lenne. Az alternatív okozatosság törvényi szabályának ugyanis csak az lehet a célja, hogy a potenciális károkozó felelősségét megalapozza, az viszont semmiképpen, hogy olyan károkért is felelőssé tegyen, amelyeket a károkozó bizonyosan nem okozott. Márpedig a potenciális károkozók egyetemleges marasztalása éppen ezt jelentené: minden egyes potenciális okozót felelőssé tenné valamennyi károsult teljes káráért annak ellenére, hogy a károkozók bizonyíthatóan csak egyes károsultak kárát okozták. Ezért erre az esetre a károkozás valószínűségéhez igazodó felelősség tűnik a viszonylag leghelyesebb megoldásnak (ld. részletesen fent az 5. pontban).

⁷¹ Theo MAYER-MALY: Zivilistische Kausalitätstheorie in Bewegung. *Juristische Blätter*, 1965. September 18., 442–443. A kritikai hangvételű írásokat felsorolja KOZIOL (1997) i. m. 111.

⁷² A magyar jogirodalomban a felvetésre utal FUGLINSZKY Ádám: Létezik-e osztott okozatosság, avagy a kármegosztás új útjairól. In: KISFALUDI András (szerk.): *Liber amicorum, Ünnepi dolgozatok Vékás Lajos tiszteletére*. Budapest, ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, 2009. 155., valamint JÓJÁRT Eszter: Az esély elvesztése, mint kár? *Jogtudományi Közöny*, 2009/12. 332–333.

⁷³ EUROPEAN GROUP ON TORT LAW i. m. Art. 3:103–106.

⁷⁴ KOZIOL (2010) i. m. 151–158.

7. Összefoglalás

A potenciális károkozásért való felelősség több nyugat-európai jogrendszerben érvényesülő, az elmélet által részletesen kidolgozott és a bíróságok által alkalmazott szabály. A gondolat, hogy az okozatosság bizonyítása nélkül is megállapítható a kárfelelősség, bár a római jog óta jelen van, alapjaiban rengeti meg a kártérítési jog rendszerét. Ezért nem véletlen, hogy mind az elmélet, mind a gyakorlat birkózik a kérdéskörrel, és sokszor ellentmondó eredményekre jut. A legnagyobb nehézséget talán az jelenti, hogy az alternatív okozatosság különböző eseteire jogpolitikailag elfogadható, ugyanakkor egységes rendszerbe foglalható válaszokat adjunk. Az új Ptk.-nak mindenképpen komoly erénye, hogy szabályt alkotott az alternatív okozatosságra, és a törvény bevett úton jár, amikor a közös károkozás szabályaira utalással főszabályként egyetemleges felelősséget ír elő. Ugyanakkor a jogszabályi rendelkezés általánosságánál fogva számos jogalkalmazási kérdést fog felvetni. Ezen kérdések jelentős részét a külföldi (elsősorban az osztrák és a német) jogirodalom részletesen tárgyalja, ezért remélni lehet, hogy a magyar jogirodalom és ezáltal a bírói gyakorlat is támaszkodni fog ezekre az elemzésekre. A legkomolyabb kérdést talán az jelenti, hogy alkalmazni fogják-e a bíróságok az alternatív okozatosság szabályát akkor, ha az egyik potenciális kár-ok a károsulti szférába esik. Igenlő válasz esetén tisztázni kell, hogy az alternatív okozatosság hogyan viszonyul az esély elvesztéséhez, amelyet a jelenlegi bírói gyakorlat csak bizonyos esetekben ismer el megtérítendő kárként. Megállapítható, hogy a magyar jogtudománynak bőven van tennivalója az alternatív okozatosság feldolgozása terén. Remélem, hogy ebben a munkában Lábady Tamás is tevékenyen közre fog működni, amihez ezúton kívánok Neki jó egészséget!